

Asia nro: DKIR/291/00.05.00/2026
Viite: Kirkkohallituksen lausunto Oikeusturva ry:lle luonnoksesta kansalaisaloitteeksi vapaaehtoistoiminnan turvaamista koskevaksi laiksi

Vähävaraisten Oikeusturva ry:lle

Vähävaraisten Oikeusturva ry on laatinut ehdotuksen kansalaisaloitteeksi, ja pyytää Kirkkohallitukselta lausuntoa kansalaisaloitetta varten laaditusta lakialoiteluonnoksesta.

Yleisiä huomioita

Kirkkohallitus pitää vapaaehtoistointaa ja lähimmäisapua yhteiskunnallisesti arvokkaana ja merkittävänä toimintana. Kirkkohallitus ymmärtää aloitteen taustalla olevan huolen vapaaehtoistoiminnan edellytyksistä, hallinnollisista esteistä sekä tilanteista, joissa viranomaisresurssit eivät yksin riitä vastaamaan avun tarpeeseen.

Kirkkohallituksen näkemyksen mukaan vapaaehtoistointaa tulee vahvistaa ja tukea. Sääntelyn tulee kuitenkin olla selkeää ja rajattua, yhteensopivaa voimassa olevan perustuslain kanssa sekä turvata erityisesti heikoimmassa asemassa olevien henkilöiden oikeudet ja turvallisuus.

1. Yksilön oikeus antaa ja vastaanottaa apua

Lakiluonnoksen tavoite vahvistaa yksilön oikeutta antaa ja vastaanottaa apua on kannatettava. Se on linjassa kristillisen lähimmäisenrakkauden, kirkon diakonisen tehtävän sekä kansalaisyhteiskunnan vahvistamisen kanssa.

Kirkkohallitus katsoo kuitenkin, että ehdotettu sääntely korostaa yksilön autonomiaa tavalla, joka saattaa sivuuttaa auttamistoimintaan liittyvät vastuut ja suojelutarpeet. Autettavien, erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien – kuten lasten, ikääntyneiden, sairaiden ja riippuvuuksista kärsivien – suojeleminen edellyttää joissakin tilanteissa julkisen vallan ohjausta, rajoituksia ja valvontaa.

2. Julkisen vallan ja vapaaehtoistoiminnan työnjako

Lakialoiteluonnos tunnistaa vapaaehtoistoiminnan merkityksen yhteiskunnan resilienssille, mikä on myös kirkkohallituksen näkökulmasta kannatettavaa. On kuitenkin tärkeää, että julkisen vallan ensisijainen vastuu perusoikeuksien turvaamisesta säilyy selkeänä, eikä siirry tosiasiallisesti vapaaehtoistoimijoille.

Vapaaehtoistoiminta toimii parhaimmillaan julkista järjestelmää täydentävänä. Tämän vuoksi työnjakoa tulisi täsmentää erityisesti viranomaisen puuttumiskynnyksen, vastuiden sekä yhteistyörakenteiden osalta, jotta toiminta on turvallista ja turvaa myös haavoittuvassa asemassa olevien oikeudet.

Kirkkohallitus pitää tärkeänä, että sääntely vahvistaa yhteistyötä ja selkeyttää vastuunjakoa siten, että vapaaehtoistoiminta tukee, mutta ei korvaa julkisen vallan tehtäviä.

3. Täsmennystarpeet ja puuttumiskynnys

Lakialoiteluonnoksen etusija muuhun lainsäädäntöön nähden (3 §) on ongelmallinen. Ei ole riittävän selvää, miten tämä lakialoiteluonnos suhteutuu muihin lakeihin, kuten lastensuojeluun, rikoslakiin, tietosujaan tai vahingonkorvausvastuuseen. Tämä voi johtaa ristiriitoihin eri lakien välillä.

Tällainen epäselvyys vaikeuttaa käytännön toimintaa, koska toimijoiden on vaikea tietää, mitä sääntöjä heidän tulee noudattaa. Se voi heikentää toiminnan ennakoitavuutta ja lisätä epävarmuutta sekä vapaaehtoisten että autettavien näkökulmasta.

Kirkkohallituksen näkökulmasta on tärkeää, että lakialoiteluonnoksen suhde muuhun lainsäädäntöön on selkeä. Tämä turvaa toiminnan turvallisuuden, luotettavuuden ja sen, että autettavien oikeudet toteutuvat asianmukaisesti.

4. Vaikutukset kirkon ja seurakuntien vapaaehtoistoimintaan

Lakialoiteluonnos voisi aiheuttaa tulkintaongelmia seurakuntien vapaaehtoistoiminnassa. Vapaaehtoistoiminnan rajaaminen oikeudellisen vastuun ulkopuolelle saattaa johtaa epäselvyyksiin erityisesti tilanteissa, joissa toimintaan liittyy riskejä tai kohdataan haavoittuvassa asemassa olevia henkilöitä. Samoin autonomian korostaminen ilman riittäviä suojamekanismeja voi vaikeuttaa tilanteiden arviointia esimerkiksi diakoniatyössä, jossa

kohdataan monimutkaisia elämäntilanteita. Viranomaisten roolin muutos voi puolestaan lisätä epäyhtenäisten tulkintojen riskiä eri alueilla, ellei sääntelyä täsmennetä riittävästi.

Kirkon vapaaehtoistoiminta perustuu selkeisiin vastuusuhteisiin, vapaaehtoisten koulutukseen sekä eettisiin ja turvallisuutta koskeviin ohjeistuksiin, ja lisäksi toiminnassa noudatetaan voimassa olevaa lainsäädäntöä, kuten lastensuojelua, rikosoikeutta ja tietosuojasääntelyä koskevia velvoitteita. Ehdotettu sääntely voisi heikentää näiden rakenteiden selkeyttä ja lisätä epävarmuutta sekä vapaaehtoisten että autettavien kannalta, minkä vuoksi on tärkeää, että laki tukee vapaaehtoistoimintaa heikentämättä toiminnan ennakoitavuutta ja auttamiseen liittyvää luottamusta.

5. Vastuu-, vakuutus- ja turvallisuuskysymykset

Kirkkohallitus kiinnittää erityistä huomiota siihen, että lakialoiteluonnoksessa vapaaehtoistoimintaan liittyvä vastuu siirtyy laajasti yksilölle samalla, kun vakuutuksia, vahingonkorvausvastuuta ja oikeussuojaa koskevat kysymykset jäävät epäselviksi. Lisäksi oikeudenkäyntikuluja koskeva sääntely (8 §) on poikkeuksellinen ja voi lisätä riskiä turhiin oikeusprosesseihin. Tämä ei edistä vapaaehtoistoiminnan turvallisuutta eikä tee toiminnasta houkuttelevampaa.

6. Kansalaisaloitteen alullepanijana toimiminen

Kirkkohallituksen edustaja ei ole halukas toimimaan kansalaisaloitteen alullepanijana omalla nimellään.

Niilo Pesonen
kansliapäällikkö

Kalle Kuusimäki
johtaja